

gyakorlati szakembereknél a személyes kommunikáció a kedveltebb.

A kérdőíves felmérés feltárta azokat a kapcsolatokat is, amelyek egyrészt a szocio-ökonómiai és szocio-kulturális tényezők, másrészt a tájékoztatás hiányosságai által előálló helyzetekben tanúsított magatartás és a fejlettebb információszolgáltatás iránti igény között fennállnak.

5. Felhasználói szimpóziumok rendezése

Kérdőíves módszerből esetleg adódhat hibák kiküszöbölése érdekében 1976. február és március havában négy szimpóziumot tartottak, kis csoportokban, általában 9–11 résztvevővel, a már említett felosztásnak megfelelően. A személyes kapcsolatok kialakítása megkönnyítette a tájékoztatás hiányosságaival, ill. információs igényekkel kapcsolatos tennivalók megfogalmazását. A konkrét javaslatok kidolgozásához szükséges alapokat a szimpózium kétféle módszerrel teremtette meg:

intenzív csoportos megbeszélésekkel,
az információszükségeket feltáró szituációk szimulációjával.

A szimpóziumok teljes mértékben igazolták a kérdőíves felmérés eredményeit.

a) Funkciók és tevékenységi körök a szabadidő területén dolgozó szakembereknél

A fentiekben ismeretes tevékenységi körök és felhasználók kiegészítését jelenti a lehetséges célok meghatározása: tanulmányozás, kutatás, oktatás, tanácsadás, tervezés, fejlesztés, érdeklődés, továbbképzés, motiváció, közügyek. Ezek a szimpóziumok résztvevőinek elgondolásaiból és személyes bemutatkozásukból adódnak és a felmerülő kérdések pontos megválaszolását segítik elő.

b) A jelenlegi tájékoztatás hiányosságai

A szimulációs módszer segítségével a tájékoztatás hiányosságai is pontosan körülhatárolhatók. Az egyes csoportok számára speciális munka-helyzeteket mutattak be. Ezek a helyzetek egyszerű hétköznapi feladatok fiktív példáiból álltak, pl. egy igazgató előadásához szükséges anyag összeállítása vagy egy tudományos cikk megírásának előkészítése. A csoport tagjai a feladat megoldása során bemutatták, milyen lépéseket kell tenniük, milyen információkra lenne szükség, ezeket mi módon lehetne megszerezni stb. Az eredmények újra megerősítették a kérdőíves kiértékelés megfelelő megállapításait, illetve bizonyos hiányosságok még jobban szembetűntek.

c) Szabadidő információs központtal szemben támasztott igények

Az említett szimpóziumok a felhasználók igényeivel kapcsolatos kérdésekre is figyelemre méltó választ adtak. Az élénk vitákból leszűrte tapasztalatok szerint az igények három síkon jelentkeztek:

aktuális információk a szabadidő területén jelentkező legfrissebb tendenciákról és fejlődésről. Igen hasznos lenne a vonatkozó eseményeket, híreket, tanulmányokat tartalmazó havi folyóirat indítása;

a meglévő, ill. tárolt dokumentumok alapján nyújtott szakirodalmi tájékoztatás (kutatásokról, adatokról, statisztikai feldolgozásokról, irányvonalakról stb.);

személyes tapasztalatcsere.

Egy új információs központ tervezéséhez a felhasználók körének vizsgálata tűnik a legfontosabbnak, vagyis az alapok lefektetéséhez a társadalomtudományi szempontokból kell kiindulni. Egy eszközzempontú, technikai jellegű megközelítéshez más módszerekre lett volna szükség. Az itt alkalmazott, kombinált módszerek együttesen jól felhasználható, konkrét eredményekhez vezetnek.

/BILLION, F.: *Methodische Ansätze zur Feststellung von Benutzerbedürfnissen im Rahmen der Konzeption ... = Nachrichten für Dokumentation*, 27. köt. 4–5. sz. 1976. p. 165–169./

(Csengődy László)

Élelmiszertudományi és -technikai információs források, igények és szolgáltatások Indiában: felmérés

Az indiai műszaki-tudományos fejlesztési terv részeként javaslat született a *National Information System for Science and Technology (NISSAT – Országos Műszaki és Tudományos Információs Rendszer)* keretében a *Food Science and Technology Information Service (FOSTIS – Élelmiszertudományi és -technikai Információszolgálat)* létrehozására. A javaslat értelmében a FOSTIS látná el az országos ágazati műszaki-tudományos információs központ feladatát Indiában. Ilyen ágazati központok néhány iparágban már működnek, a regionális centrumoktól (pl. INSDOC, Bangalore) függetlenül.

A FOSTIS céljai: dokumentációs-információs szolgáltatások, primer dokumentumok beszerzése, az ország hasonló jellegű információs tevékenységének koordinálása és nemzetközi együttműködés szervezése.

1. táblázat

Az információforrások megoszlása

Dokumentumtípus	Felhasználó szervezetek száma
Könyvek	289
Folyóiratok	272
Monográfiák	124
Szabványok, specifikációk	176
Szabadalmak	83
Kutatási jelentések	177
Vállalati irodalom	188

A FOSTIS javasolt szolgáltatásai: kurrens irodalmi figyelőszolgálat, szelektív információterjesztés, szakmai közlemények referálása, technikai jellegű és vezetőknek szóló tömörítvények készítése, rövid hírek gyűjtése és közzététele, gyártmányinformációk szerkesztése, tudományos-műszaki és gazdasági adatok gyűjtése, retrospektív bibliográfiák összeállítása, szemle- és prognózistanulmányok készítése.

Az információs tevékenység szükségességének és fajtáinak megállapítása, valamint az információigények elemzése céljából részletes előzetes felmérést végeztek az élelmiszeripari ágazat vállalatai, kutató-fejlesztő és egyéb intézményei körében. Ezt a felmérést ismertetjük az alábbiakban.

A felmérés lebonyolításának általános eredményei

A felmérés által kitűzött célok:

a FOSTIS szolgáltatásait potenciálisan felhasználó kutató-fejlesztő intézmények, vállalatok stb. tevékenységének megismerése,

az információigények elemzése,

az országban működő hasonló szolgáltatások felderítése a párhuzamosság kizására érdekében,

az egyes szervezetek a FOSTIS programjaiban való részvételi készségének (előfizetések) felmérése.

A felmérés módszere: kérdőívek kiküldése a potenciális felhasználóknak és a beérkezett válaszok értékelése.

Az Indiában az élelmiszer ágazatban működő mintegy 11 700 szervezet (vállalat, intézmény, intézet stb.) közül 1500-nak küldtek ki kérdőívet. Ezek között szerepeltek oktatási intézmények, kutatóintézetek, társulatok, kereskedelmi szervezetek és vállalatok. A kiküldött kérdőívek közül 343-at (22,9%) küldtek vissza megfelelően kitöltve, ezek közül 33 nem tartozik a FOSTIS érdeklődési körébe. A mintavétel tehát 310 szervezetre terjed ki.

A beérkezett kérdőívek fő eredménye: az információfelhasználók legnagyobb részét (53%) az ipari és kereskedelmi vállalatok adják, ezután következnek a kutató-fejlesztő intézmények (20,3%), a többi kategória érdeklődése jóval kisebb. Az igényelt témakörök közül az általános élelmiszertechnikai és -tudományi témák iránt van a legnagyobb érdeklődés (25%), megelőzve a résztemákat.

Az igényelt információk fajtái és forrásai

A felmérés elemzéséből megállapították az információigények következő összetétel szerinti eloszlását:

élelmiszeripari termékekről 214

élelmiszeripari folyamatokról 206

élelmiszeripari gépekről 173

szervezet igényel információkat.

A szolgáltatások eredete szerinti felhasználás

A belső szolgáltatások felhasználása: saját könyvtárral 217 szervezet rendelkezik, 37 szervezet más könyvtárat vesz igénybe. 44 szervezetnek van valamilyen dokumentációs szolgálata, 90 szervezet jelentet meg publikációkat.

A külső szolgáltatások felhasználása: 86 szervezet vesz részt a könyvtárközi kölcsönzésben. Mintegy 110 szervezet kap dokumentációs jegyzékeket más könyvtáraktól. Az országos és területi dokumentációs központok szolgáltatásait 80 szervezet (26%) veszi igénybe, ezek legnagyobb része kutató-fejlesztő intézet és oktatási intézmény.

210 szervezet (68%) nem tartja megfelelőnek, 89 szervezet (29%) megfelelőnek tartja a kapott információkat.

A FOSTIS szolgáltatásai

A 2. táblázat mutatja az egyes dokumentációs szolgáltatási típusokat és az érdeklődést, a szolgáltatást potenciálisan igénybevevő szervezetek számával kifejezve. A táblázat adatait 227 szervezettől beérkezett adatok alapján állították össze, ezek közül 110 sorrendiséget is megadott. (A dokumentációs szolgáltatások típusainak felsorolása az érdeklődés rendjében történik.)

A FOSTIS fordítási szolgáltatásokat is vállal, azonban Indiában kevés műszaki fordító van.

A reprográfiai lehetőségekkel ellátott intézmények közül csak néhány vállal bér munkát. Szükség lenne a FOSTIS reprográfiai szolgáltatásának mielőbbi bevezetésére.

A megkérdezettek közül 265 szervezet (86%) késznek mutatkozott FOSTIS szolgáltatások előfizetésére.

2. táblázat

Információs szolgáltatás típusa	Érdeklődő szervezetek száma
Szakmai közlemények referálása	247
Kurrens figyelőszolgálat	228
Termékinformációs bulletin	227
Szelektív információterjesztés	218
Műszaki-tudományos tömörítvények	209
Adat-összeállítási szolgálat	209
Hírek	184
Vezetői tömörítvények	177
Retrospektív bibliográfiák	173
Szemle- és prognózistanulmányok	138
Szabadalmi kivonatok	81
Egyéb szolgáltatások	7

Következtetések összefoglalása

1. Szükségesnek mutatkozik országos ágazati információs szolgálat létrehozása az élelmiszeriparban.
2. A kérdőívre válaszoló szervezetek kategóriáinak nagyság szerinti sorrendje: ipari-kereskedelmi vállalatok; kutató-fejlesztő intézmények; egyetemek; más oktatási intézmények.
3. Az egyes szervezetek általában saját könyvtáraikat és dokumentációs szolgálatukat veszik igénybe jelenleg, de más könyvtáraktól származó dokumentumokat és országos dokumentációs szolgáltatásokat is felhasználnak.
4. A legtöbb szervezet érdeklődik a FOSTIS információs szolgáltatásai iránt.
5. A rendelkezésre álló fordítási kapacitás igen szűk.
6. Ugyancsak elégtelen a könyvtári-dokumentációs repográfiai kapacitás, ennek nagy része nehezen hozzáférhető.
7. A legtöbb szervezet a szolgáltatások előfizetése révén a FOSTIS tagja kíván lenni.

8. A fenti következtetések értelmében kívánatos, hogy a FOSTIS mielőbb kezdje el tevékenységét. Főképpen ipari orientációjú legyen, azonban más kategóriák információs igényeit is elégítse ki az élelmiszeripar területén. Az élelmiszertudomány és -technika különféle témáiban kell információkat szolgáltatnia.

/SANGAMESWARAN, S. V. – GOPINATH, M. V. – AMLA, B. L.: *Information resources, services and information needs in food sciences and technology in India: a survey = Library Science with a Slant to Documentation*, 13. köt. 2. sz. 1976. p. 48–55./

(Roboz Péter)

* * *

Milyen információellátást igényelnek a szovjet textilipari kutatók?

A reprezentativitás igényével a közelmúltban felmérték a szovjet textilipari kutatók információigényeit. Az alapkövetelményeket illetően, a felmért kutatók rangjától és beosztásától függetlenül, meglehetősen egyöntetű válaszokat kaptak. A következőket:

a tájékoztatás tematikáját mindenütt és mindenkinél elsősorban a munkahelyi szolgáltató intézmény tudományos kutatási munkaterve szabja meg;

a tudományos kutatási munkatervek meghatározta témakörökben általános az igény az új szerzemények jegyzékére, a bibliográfiai összeállításokra, a szemlékre és a fordításokra;

népszerűek a faktográfiai információk, s ennek megfelelően határozottan igénylik visszakeresésük lehetővé tételét (faktográfiai kartotékok létesítését és folyamatos fejlesztését);

gyakorlatilag minden kutatási témát potenciális kérés-ként kell kezelni, s egy-egy téma megoldásán fáradozókat pedig kollektív használóként.

/MANUKJAN, G. Ju.: *Analiz potrebnosztej szpecialisztov NII tekstilnoj promüslennosztj v vidah informacionnogo obeszpecsenija = Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija*, 1. sor. 10. sz. 1976. p. 8–13./

(Futala Tibor)

